

Factsheet

Fysieke Werkomgeving Rijk (FWR)

1. Afbakening, reikwijdte werking, samenhang

Dit factsheet heeft betrekking op de kaders en normen voor rijkskantoren. Het behandelt de essentie van de Fysieke Werkomgeving Rijk (FWR) en biedt o.a. een geannoteerd overzicht van de kaderstelling FWR. Het wordt actueel gehouden door aanpassing op recente besluitvorming.

Er is onderscheid tussen de fysieke werkomgeving en de kaderstelling daaromtrent. Beiden worden aangeduid met de term FWR hetgeen soms leidt tot verwarring. Werkomgeving en kaderstelling zijn en worden tot stand gebracht als onderdelen van het programma FWR. Ook de implementatie van de FWR en de ontwikkeling van het FWR-kosteninstrument maken daar deel van uit.

De FWR behelst het fysieke deel van de geïntegreerde gefaciliteerde werkomgeving Rijk en is gericht op zowel kwantitatieve als kwalitatieve aspecten van rijksgebouwen met als hoofdgebruiksfunctie kantoor, hier verder aangeduid met 'rijkskantoor'. Voor het beoogde effect is goede afstemming qua inhoud en timing met de domeinen ict, HRM/TPAW en facilitair essentieel.

De kaderstelling betreft zowel individuele rijkskantoren als de voorraad rijkskantoren. De FWR wordt o.a. via de masterplannen Rijkskantoren geïmplementeerd.

Voor achtergronden en toelichting wordt verwezen naar de Nota Corporate Standard Rijkswerkplek voor de fysieke werkomgeving in een Rijkskantoor, ICBR, d.d. 20-04-2010; de Onderzoeksrapportage

Kaderstelling Fysieke Werkomgeving Rijk, Corporate Standard Fysieke Werkomgeving Rijk 2011 en de Onderzoeksrapportage Kaderstelling Fysieke Werkomgeving Rijk, Kwaliteit en kosten.

Beleidsverantwoordelijk voor de kaderstelling FWR is de Minister voor Wonen en Rijksdienst (BZK). Besluitvorming over de FWR vindt plaats via de lijn ICFH en/of ICBR en/of Ministerraad.

2. Doelstellingen FWR

De FWR speelt in op verschillende beleidsdoelstellingen die het Rijk heeft om te kunnen reageren op maatschappelijke uitdagingen en ondersteunt en stimuleert een anders werkende, effectievere en efficiëntere Rijksdienst. In de nota Vernieuwing Rijksdienst (VRD) zijn voor de FWR (toen nog aangeduid met 'Rijkswerkplek') expliciet de volgende doelstellingen genoemd:

1. Stimuleren van Efficiency (o.a. marktconformiteit).
2. Stimuleren van Flexibiliteit (van primaire processen en qua samenwerking).
3. Stimuleren van Innovatiekracht (arbeidsproductiviteit).
4. Stimuleren van Duurzaamheid.
5. Stimuleren van een goed Imago (uitstraling).

Daarnaast gelden ambities die reeds voor de vaststelling van de FWR voor rijkshuisvesting golden:

6. Faciliteren van Medewerkertevredenheid.
7. Faciliteren van Veiligheid en Gezondheid.
8. Faciliteren van Cultuurverandering.

Genoemde huisvestingsambities zijn uitgewerkt in Bijlage 1 van de nota Corporate Standard Rijkswerkplek 2010 (ICBR, d.d. 20-04-2010) en in de Onderzoeksrapportage Kaderstelling Fysieke Werkomgeving Rijk, Kwaliteit- en kosten. In de uitgave “Het Nieuwe Rijkskantoor” zijn de ambities vertaald naar het motto ‘Efficiënt en aantrekkelijk’ en diverse bijbehorende aspecten.

Een Rijkskantoor is bedoeld om plaats te bieden aan werk van - en samenwerking tussen rijksambtenaren en aan samenkomst met overlegpartners, al-dan-niet tot de rijksoverheid behorend. Rijkskantoren ondersteunen het primaire proces van de inwonende organisaties zo effectief mogelijk en de genoemde doelstellingen worden daarbij nagestreefd. Vanuit de kaderstelling FWR ligt hierbij een accent op efficiënt gebruik van de huisvestingsfaciliteiten maar ook de overige doelstelling worden nagestreefd.

Beleidsdoelstelling is dat elk kantoor dat door rijksonderdelen gebruikt wordt, uiteindelijk als rijkskantoor zal functioneren. Om dit te kunnen realiseren zijn flexibiliteit en standaardisering essentieel. In § 8 en 9 zijn de uitgangspunten voor de rijkswerkomgeving en kenmerken van een rijkskantoor opgenomen.

3. Fysieke Werkomgeving, ruimtelijke hoofdozet rijkskantoren:

Voor de FWR kaderstelling op voorraadniveau is de beoogde opzet van rijkskantoren op gebouwniveau essentieel. Vandaar dat eerst op het gebouwniveau wordt gefocust.

De *fysieke werkomgeving* omvat zowel een hoofdozet voor de ruimtelijke indeling van rijkskantoren als een bijbehorende werkomgeving die flexibel, tijd- en plaatsafhankelijk (samen) werken mogelijk maakt en stimuleert.

De hoofdozet van de ruimtelijke indeling:

Vertrekpunt voor de ruimtelijke indeling is dat een rijkskantoor niet organisatiegebonden is en dat er doorgaans meer dan één rijksdienst in gehuisvest is. De hoofdozet van het kantoor is daarop afgestemd en kent een algemeen gebied, een werkgebied en een specifiek gebied. Waar mogelijk worden voorzieningen gezamenlijk gebruikt. Dit geldt in ieder geval voor de voorzieningen in het algemene gebied. Het werkgebied wordt in praktijk vaak nog wel in de vorm van vlekken/gebieden toegewezen aan de gebruikersorganisaties, maar strikt genomen hoeft dat niet. Het specifieke gebied is doorgaans organisatiegebonden.

De werkomgeving en de Basis Werkplekmix (BWM):

De werkomgeving is zo veel mogelijk functioneel en ruimtelijk gestandaardiseerd.

Voor de kantooromgeving van alle departementen is flexibel werken in een activiteit gerelateerde werkomgeving uitgangspunt voor de inrichting van de fysieke werkomgeving.

De standaard is afgestemd op het gemiddelde activiteitenprofiel van rijksambtenaren (het zogenaamde *basis-activiteitenprofiel*). Voor de belangrijkste soorten activiteiten van het kantoorwerk (bureauwerk, geconcentreerd bureauwerk, telefoneren, overleggen en vergaderen), zijn specifieke en voldoende werkplekken beschikbaar. Het aanbod aan werkplekken omvat diverse werkpleksoorten die multifunctioneel kunnen worden benut (voorbeelden: een stilleruimte met 1 of 2 werkplekken kan ook worden benut als overlegplek; op een loungewerkplek kunnen traditionele bureauwerkzaamheden plaatsvinden maar ook samenwerken, overleg en ontmoeten). Dit multifunctionele karakter zorgt ervoor dat ook organisaties met een van de basis-activiteitenprofiel afwijkend activiteitenprofiel, meestal nog goed uit de voeten kunnen met de standaard mix van voorzieningen / werkplekken uit de werkomgeving. Die zogenaamde Basis Werkplekmix (BWM) geeft aan welke werkpleksoorten qua aard wenselijk zijn in de werkomgeving en het voorkomenpercentage van elke werkpleksoort daarbij. De BWM geeft de optimaal geachte verdeling weer en moet zo veel als mogelijk, maar wel met verstand worden nagestreefd. In veel bestaande kantoren zal niet altijd volledig aan de BWM kunnen worden voldaan. Belangrijkste is dat de achterliggende doelstellingen zo goed mogelijk worden gerespecteerd en geëffectueerd. Aan keuzes omtrent eventuele afwijkingen van de BWM dient een integrale businesscase ten grondslag te liggen die positief uitpakt ten aanzien van de afwijking.

De standaard opzet en werkplekmix betekent niet dat de werkomgeving er overal hetzelfde uit gaat zien: op basis van de kaders is een diversiteit aan interieurontwerpen mogelijk. Naast de werkomgevingen in een kantoor zijn er ook andere omgevingen waar werk verricht kan worden, zoals in de trein, thuis, in vergadercentra enz.. Daar gaat dit factsheet niet over.

*Nota Corporate Standard Rijkswerkplek voor de fysieke werkomgeving (ICBR, 20-04-2010 en ICBR 05-06-2011, Nota Stelselherziening, Bijlage 3. FWR).
Nota TPAW (ICBR 08-04-2014)*

4. Ruimtenormen

Kwantitatief omvat de FWR zowel ruimtenormering voor rijkskantoren op voorraadniveau als ruimtenormen/richtlijnen op het niveau van individuele rijkskantoren. De ruimtenormen op voorraadniveau zijn d.d. 03-04-2009 vastgesteld in de Ministerraad; de ruimterichtlijnen op gebouwniveau zijn in de ICBR d.d. 05-07-2011 vastgesteld.

Naast de ruimtenormering is een **streefwaarde voor de bezettingsgraad afgesproken: 75%**.

(MR 16-09-2011, ‘Kabinetstandpunt inzake tweede evaluatie rijkshuisvestingsstelsel’).

'De streefwaarde is dat gemiddeld 75% van de werkplekken bezet dient te zijn, gemeten over verschillende dagen van een werkweek, over een aantal weken om te komen tot een gewogen gemiddelde. (tekst Bijlage 3. Stelselverbetering, 05-07-2011 ICBR).'

Om op bezettingsgraad te kunnen sturen wordt de bezetting periodiek gemeten.

Departementen hebben zich hier aan verbonden middels besluitvorming in ICFH en/of ICBR en zeggen toe bij uitvoering van huisvesting deze waarden als richtlijn te hanteren.

4a. Ruimtenormering rijkskantoren op voorraadniveau

Ter verbetering van de efficiency en het effectief gebruik van kantoorruimtes, is in de Ministerraad d.d. 03-04-2009 een aantal ruimtenormen op voorraadniveau vastgesteld. Alle departementen hebben zich aan deze normen verbonden, zijn daarmee verantwoordelijk voor de realisatie ervan en verantwoorden zich over de realisatie in bedrijfsvoeringsparagraaf van de jaarverantwoording.

Het betreft de volgende rijksbrede normen die per departement per 2020 moeten zijn gerealiseerd:

a. 24,5 m² bvo per basiswerkplek (gemiddeld; per departement te behalen in 2020)

b. 0,9 werkplek per formatieplaats (flexfactor) uitgedrukt in **FWTE/fte** (gemiddeld; per departement te behalen in 2020)

Additioneel: Om dit gemiddelde te kunnen bereiken is het nodig dat **op gebouwniveau** bij nieuwbouw, renovatie / forse verbouwingen **0,7 werkplek per formatieplaats** uitgedrukt in **FWTE/fte** wordt aangehouden mits dit bouwkundig mogelijk is. (Masterplan Den Haag, MR, 27-05-2011, 'Kabinetstandpunt inzake tweede evaluatie rijkshuisvestingsstelsel', d.d. 16-09-2011).

Of het inrichten van een gebouw voor flexfactor 0,7 FWTE per formatieplaats bouwkundig haalbaar is, zal waar nodig worden onderzocht in individuele businesscases (Highlights Vergadering Stuurgroep CRD 3 & 6, 07-07-2011, 'Kabinetstandpunt inzake tweede evaluatie rijkshuisvestingsstelsel', d.d. 16-09-2011)

De genoemde flexfactoren zijn *bovengrenzen*; minder mag mits daarmee de effectiviteit van de gebruikersorganisaties niet tekort wordt gedaan.

Ad a.

De ruimtenorm op voorraadniveau is 24,5 m² Bruto Vloer Oppervlakte per basiswerkplek, te realiseren per departement in 2020. (Nota Stelselherziening met Bijlage 3, ICBR 05-05-2011, FWR en 'Kabinetstandpunt inzake tweede evaluatie rijkshuisvestingsstelsel', MR, d.d. 16-09-2011). Deze norm is uitgedrukt per basiswerkplek om de situaties te kunnen vergelijken (benchmarken) met de situatie elders (buiten het Rijk)

Ad b.

- Deze norm is bedoeld om de gemiddelde bezetting van kantoren efficiënter te maken. Ten tijde van de start van de FWR nog 40% gemiddeld. De vergaderfaciliteiten, het restaurant, de facilitaire ruimten, de bibliotheek en de entree vallen buiten de bezettingsberekening.
- De norm voor de flexfactor is 0,9 FWTE per formatieplaats met de ambitie deze te verlagen naar 0,7 gemiddeld per departement in 2020. (Nota Compacte Rijksdienst, MR d.d. 17-12-2010, 'Kabinetstandpunt inzake tweede evaluatie rijkshuisvestingsstelsel', d.d. 16-09-2011). De flexfactor is bepalend voor het aantal beschikbare werkplekken per organisatie.
- FWTE staat voor FWR Werkplek Tel-Eenheid. Voor toelichting zie § 11.

4b. Ruimtenormen/richtlijnen op gebouwniveau

In de ICBR van 05-07-2011 is tot een aantal ruimtenormen op gebouwniveau besloten. (Nota Stelselherziening, Bijlage 3). Dit is bekrachtigd in het *Kabinetstandpunt inzake tweede evaluatie rijkshuisvestingsstelsel*, MR, d.d. 16-09-2011: 'Omdat in het nieuwe huisvestingsstelsel uitgegaan wordt van een genormeerde werkplek, dient een set van normen te bestaan, waaraan de werkplek dient te voldoen'. De ruimtenormen worden gehanteerd als richtlijnen en zijn opgenomen in het volgende overzicht. Ze zijn bedoeld voor gebruik in de ontwerpfase bij renovatie / forse verbouwing of nieuwbouw van kantoorgebouwen en dragen bij aan het behalen van de efficiencydoelstellingen. De richtlijnen zijn bedoeld voor het vormgeven van een zo efficiënt mogelijke, activiteit gerelateerde inrichting waarin rijksambtenaren op een goede manier hun werk kunnen doen en dragen bij aan een zo efficiënt mogelijk gebruik van de gebouwen. In praktijk komt het neer op het optimaliseren van het aantal werkplekken binnen de in een gebouw daarvoor beschikbare en geschikte oppervlakte. Ze helpen departementen hun gemiddelde ruimte- en werkplekgebruik op of onder de voorraadnorm te krijgen.

In de gebruiksfase hebben de richtlijnen de rol van referentie op basis waarvan de werkomgeving kan worden beoordeeld. De richtlijnen geven de ruimtebehoefte aan per betreffende functionaliteit. De ruimtebehoefte wordt uitgedrukt in Functioneel Nuttig Oppervlak (FNO).

Kenmerken van het gebouw kunnen ertoe leiden dat de normen niet volledig toegepast kunnen worden. In dergelijke gevallen moet zo goed als mogelijk worden voldaan aan de normering en ten minste gehandeld worden conform de onderliggende doelstellingen er van. De vertaling van de normen naar een gebouw biedt een werkplekkenmix die voldoet aan de ARBO regels en die een diversiteit aan ontwerp oplossingen mogelijk maakt.

Ruimtenormen op gebouwniveau	Ruimtebehoefte
Werkplekken	m² FNO per werkplek
Basiswerkplekken voor langdurig gebruik en circulatieruimte	6
Basiswerkplekken voor kortstondig gebruik en circulatieruimte	6
Overleg- en ontmoetingplekken (per 2 zitplaatsen)	5
Gewogen gemiddelde vanuit FWR activiteitenprofiel	5,85
Faciliteiten bij werkplekken:	m² FNO per FWTE bij flexfactor 0,9
Kasten / lockers	1
Pantry's	0,25
Service- / copycorners	0,25
Sanitair / werkkasten / garderobe	0,7
Totaal faciliteiten	2,2
Centrale faciliteiten:	m² FNO per FWTE bij flexfactor 0,9
Vergaderruimten	1,1
Restaurant/keuken	0,6
Facilitaire ruimten / archieven / bibliotheek	1,6
Entree / receptie / wachtruimte	0,3
Totaal centrale faciliteiten	3,6
Totaal algemeen bij flexfactor 0,9	11,7

In het 2^e kwartaal van 2015 komt de FWR-wijzer ter beschikking. Hierin wordt o.a. een eenduidige beschrijving gegeven van 'FWR-Bouwstenen' alsmede hun ruimtebehoefte en de wijze waarop ze meetellen in de FWTE methodiek.

5. Duurzaamheid

Over duurzaamheid is een lijst met afspraken geaccordeerd met de kanttekening dat deze verder uitgewerkt moeten worden voor implementatie (zie tabel). Uiteindelijk zullen deze afspraken moeten resulteren in normen voor de uitvoering.

'FWR-Bouwstenen' alsmede hun ruimtebehoefte en de wijze waarop ze meetellen in de FWTE methodiek.

Uitgangspunten duurzaamheid	
Energie	Rijkskantoren zijn energiezuinige gebouwen, in ontwikkeling naar energieneutraliteit. Het energieverbruik is minimaal, de energie die nodig is, is duurzaam opgewekt.
Ontwerp	In de ontwerpfasen van nieuwbouw- en renovatieprojecten wordt standaard bezien welke duurzame alternatieven en mogelijkheden er zijn. Hierdoor wordt inzicht verkregen in de maximale kansen op het gebied van duurzaamheid en energieneutraliteit van een project.
Gezondheid	Een rijkskantoor/rijkswerkplek is een gezonde werkplek. Medewerkers voelen zich fit en tevreden, de werkomgeving draagt actief bij aan de gezondheid van de medewerker. Hierdoor treedt minder ziekteverzuim op en zet de werkomgeving aan tot maximale prestaties.
Grondstoffenmanagement en afvalzorg	In nieuwbouw en renovatieprojecten van het Rijk gaat specifieke aandacht uit naar gebruik en herbruikbaarheid van (strategische) grondstoffen in gebouw, inrichting, meubilair en ICT. Met de betrokken partijen en branches in de bouwketen worden afspraken gemaakt over verduurzaming.
<i>Uit de Grondstoffennotitie: Bij de aanbestedingspraktijk van grote bouwprojecten moeten naast het energie-verbruik ook verduurzaming en beperking van het grondstoffengebruik een rol spelen. Het Rijk schenkt in de eigen bedrijfsvoering aandacht aan het terugwinnen van strategische grondstoffen door keten-afspraken over productontwerp, het beter benutten van afvalstromen, het afnemen van diensten in plaats van producten en het terugwinnen van fosfaat uit afvalwater.</i>	Rijkskantoren en de werkplekken daarin worden op basis van functionele behoeften aanbesteed, waardoor per casus ruimte ontstaat om de meest passende duurzame oplossing te selecteren.
	Bij de aanschaf van kantoormeubilair zijn consultatie van de Rijksmarktplaats en de afname van geschikt gebruikt meubilair als dit wordt aangeboden verplicht.
Randvoorwaarden	
Financiering	Total Cost of Ownership (TCO) moet de financierings-benadering worden bij investeringen in huisvesting. Investeringen in duurzaamheid met een langere termijn perspectief kunnen in deze benadering worden beoordeeld op een realistische bedrijfseconomische terugverdientijd.
Gedrag bewoner/gebruiker	Het gedrag van bewoners/gebruikers draagt maximaal bij aan het duurzaam gebruik van een pand en daarmee aan de werkelijke prestaties.
Meetinstrumenten	Ontwikkelingen en aanpassingen in meetinstrumenten worden continu gemonitord om ze telkens in hun meest actuele vorm in de kaders te kunnen implementeren.
Meten en rapporteren	De mate van duurzaamheid van een rijkskantoor wordt gemonitord. De resultaten hiervan worden opgenomen in het Bedrijfsvoeringsverslag.

6. Uitvoering

6.a. Natuurlijke momenten

Cf. besluitvorming zal aanpassing van gebouwen t.b.v. het realiseren van de nieuwe normstelling op natuurlijke momenten (nieuwbouw, renovatie en grote verbouwingen) plaatsvinden. De aanpassingen betreffen voornamelijk de installaties, de inbouwpakketten en de kwaliteit. *Opmerking:* naar verwachting zal steeds vaker de uitkomst van een integrale businesscase het moment bepalen.

Toepassing van de norm (gemiddeld 0,9 werkplek/formatieplaats in 2020 en 0,7 bij nieuwbouw, renovatie en forse verbouwingen) op de huidige voorraad zal leiden tot minder behoefte aan vierkante meters kantoorruimte dan anno 2012 het geval was. Om deze besparing volledig te realiseren is het nodig om de bij het Rijk in gebruik zijnde kantoren in te richten volgens de standaard Fysieke Werkomgeving Rijk (intensiever gebruik, minder m², gebruiken van werkplekken die qua aard het beste passen bij de ontplooiende activiteiten, aanlanden, etc.).

6.b. Comply or explain

Voor alle vastgestelde normen en afgesproken streefwaarden geldt het uitgangspunt 'comply or explain'. Dit houdt in dat elke rijksorganisatie die onder het Rijkshuisvestingsstelsel valt, voor wat betreft de kantoorhuisvesting zich aan deze afspraken en normen houdt, tenzij er een door DGOBR geaccordeerde reden is om daarvan af te wijken. In het kader van de stelselverbetering, wordt momenteel gewerkt aan de 'governance'. In dit kader krijgt ook de comply or explain procedure gestalte.

7. Verantwoordelijkheidsverdeling

De Gedelegeerde Opdrachtgevers (GO) voor Rijkshuisvesting geven opdracht binnen de uitgangspunten en normen voor de werkomgeving. Elk departement blijft zelf verantwoordelijk voor het realiseren van de normen en het monitoren daarvan.

Monitoring zal in principe plaatsvinden middels de jaarrapportage bedrijfsvoering Rijk. Over de invulling van die monitoring zullen nadere afspraken worden gemaakt

8. Uitgangspunten voor Rijkskantoren

- Zie overzicht Bronnen
- In 2020 (is) elke rijkskantoorwerkplek een gefaciliteerde rijkswerkomgeving (Nota De corporate Standard Rijkswerkplek voor de fysieke werkomgeving in een Rijkskantoor.
- Benadering "één-departement-één gebouw" is losgelaten.
- Ieder rijkskantoor wordt in principe door meerdere diensten van het Rijk gebruikt.
- De Fysieke Werkomgeving Rijk is een 'activiteit gerelateerde werkomgeving'.
- De Fysieke Werkomgeving Rijk is een duurzame werkomgeving.
- Gezamenlijk gebruik van facilitaire voorzieningen (bijvoorbeeld: vergaderfaciliteiten, restaurant).
- Het ruimtegebruik per fte is in de kantorensector van de rijksdienst in lijn met (de benchmark in) de marktsector.
- Een rijkskantoor is bedoeld om plaats te bieden aan werk van en samenwerking tussen rijksambtenaren en plek te bieden voor samenkomst met overlegpartners die niet tot de Rijksoverheid behoren.
- Behalve dat rijkskantoren prettige plekken zijn om te werken, zal efficiënt gebruik van huisvestingsfaciliteiten worden nagestreefd. Groei en krimp in de organisatie moeten worden opgevangen, wat betekent dat gebouwgebruikers, als daartoe aanleiding is, snel kunnen wisselen van huisvestingslocatie. Het is daarbij goed mogelijk dat de gebouwgebruikers onbekend zijn bij aanvang van een huisvestingsproject.
- Het beleid is er verder op gericht dat elk kantoor dat in gebruik is bij rijksonderdelen op termijn als rijkskantoor zal functioneren.

9. Kenmerken van een (nieuw) rijkskantoor

Vastgesteld ICBR 05-07-2011

- Te vinden op strategische locaties, herkenbaar voor burgers.
- Makkelijk bereikbaar met openbaar vervoer.
- Geschikt voor organisatieonderdelen van meerdere departementen.
- In principe verzamelkantoor met meer organisatieonderdelen per gebouw.
- Eén hoofdingang voor alle gebruikers.
- Gehuisveste organisaties hebben in beginsel een eigen herkenbare vlek en delen voorzieningen.
- De werkomgeving en de algemene voorzieningen passen bij het z.g. basis (gemiddelde) gebruikersprofiel (als beschreven in het eindrapport van het programma FWR).
- Ingericht met een activiteit gerelateerde werkomgeving (= het huisvestingsconcept).
- Voorzieningenmix is afgestemd op omgeving, voedingsgebied en verwachtingen ten aanzien van geografisch afhankelijke vraag naar voorzieningen.
- Flexibel qua gebruik.
- Flexibiliteit in voorzieningenafname en huurovereenkomsten
- Geschikt voor het werken door elke rijksambtenaar via de Rijkskas Geschikt voor de ontwikkeling van nieuwe werk- en overlegvormen.
- Energiezuinige gebouwen, in ontwikkeling naar energieneutraal
- Een gezonde werkomgeving die actief bijdraagt aan de gezondheid en tevredenheid van de medewerkers en daarmee aan de arbeidsproductiviteit.
- Een werkomgeving waarin de gebruikte materialen bijdragen aan de ontwikkeling van de biobased economie met gesloten kringlopen (conform SER-advies Meer chemie tussen groen en groei, december 2010).
- Voorzien van de ICT voorzieningen noodzakelijk om flexibel werken te ondersteunen.
- Gestandaardiseerde facilitaire diensten en facilitaire informatievoorziening.

10. Bronnen

1. Nota Vernieuwing Rijksdienst, MR d.d. 12 september 2007.
2. Brief aan de Ministerraad inzake Huisvestingstrategie beleidskernen departementen in Den Haag, MR d.d. 3 april 2009.
3. Nota Compacte Rijksdienst, MR d.d. 17 december 2010.
4. Nota De Corporate Standard Rijkswerkplek voor de fysieke werkomgeving in een Rijkskantoor, ICBR, d.d. 20 april 2010.
5. Masterplan Den Haag, MR, 27 mei 2011.
6. Nota Stelselherziening, Bijlage 3. FWR, ICBR d.d. 5 juli 2011.
7. Highlights Vergadering Stuurgroep CRD 3 & 6, 7 juli 2011.
8. 'Kabinetsstandpunt inzake tweede evaluatie rijkshuisvestingsstelsel', MR, d.d. 16 september 2011.
9. Het Nieuwe Rijkskantoor, DGOBR/POR maart 2014.
10. Nota FWTE, ICFH juni 2014.

11. Lijst met gebruikte afko's

BVO	Bruto Vloeroppervlak
DGOBR	Directoraat Generaal Organisatie en Bedrijfsvoering Rijk
FNO	Functioneel Nuttig oppervlak
Fte	Fulltime-equivalent. Het is een rekeneenheid waarmee de omvang van een dienstverband of de personeels-sterkte kan worden uitgedrukt. Het aantal formatieplaatsen wordt uitgedrukt in fte's.
FWR	Fysieke Werkomgeving Rijk
FWTE	FWR Werkplek Tel-Eenheid. Het betreft een teleenheid bedoeld voor allocatie en capaciteitsexercities. De FWTE wordt uitsluitend gebruikt om het aantal werkplekken aan te geven in de flexfactor, die de verhouding tussen aantal werkplekken (uitgedrukt in FWTE's) en formatieplaatsen (uitgedrukt in fte's) uitdrukt. De FWTE omvat naast de direct als werkplek herkenbare werkplekken ook de ontmoetings- en overleg-plekken in de werkomgeving. Deze laatste worden voor de helft meegeteld als werkplek in de FWTE-methodiek. Omdat het hier geen werkplekken betreft waar langdurig bureauwerk wordt verricht, hoeft niet aan dezelfde arbo-eisen te worden voldaan als bij traditionele werkplekken. De ontmoetings- en overlegplekken verlagen de druk op de overige werkplekken mits de gebruiksspelregels goed worden nageleefd (ontruimen en uitloggen bij afwezigheid langer dan een afgesproken tijdslimiet). Daarmee kan de capaciteit van het kantoor en daarmee de gebruiksefficiency worden verhoogd.
GO	Gedelegeerd Opdrachtgever
ICBR	Interdepartementale Commissie Bedrijfsvoering Rijk
ICFH	Interdepartementale Commissie Faciliteiten en Huisvesting
MR	Ministerraad
TPAW	Tijd, Plaats en Apparaatonafhankelijk Werken

